

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента Ковальової Ольги Вікторівни на дисертацію Кувшинова Олексія Дмитровича на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень кримінальних процесуальних та криміналістичних проблем участі спеціаліста у кримінальному провадженні.

Залучення спеціаліста у кримінальному провадженні є важливим аспектом правозастосовної діяльності, який потребує комплексного наукового обґрунтування. В умовах сучасних викликів, таких як ускладнення методів скоєння злочинів та використання правопорушниками новітніх технологій, тема дисертації є надзвичайно актуальною та відповідає потребам вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Питання участі спеціалістів тісно пов'язане зі зростанням потреби у використанні спеціальних знань у криміналістиці, судовій експертизі та інших галузях науки. Автор обґрунтовано порушив питання систематизації підходів до залучення спеціалістів та оптимізації їхнього статусу в межах кримінального провадження, що є важливим для підвищення ефективності слідчих дій і забезпечення прав учасників процесу.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у запропонованих автором концептуальних підходах до регламентації статусу спеціаліста, а також у висвітленні механізмів його участі в слідчих діях:

уперше:

- розкрито елементний склад процесуального статусу спеціаліста як учасника кримінального провадження. До таких елементів віднесено сукупність відповідних юридичних норм, легальне визначення поняття спеціаліста, його процесуальні форми участі у провадженні, права й обов'язки, додаткові

гарантії, відповідальність, обмеження щодо участі в судочинстві, а також порядок оплати роботи;

- з'ясовано сутність та процесуальну природу отримання висновку спеціаліста, констатовано низьку якість норм, що регламентують цю форму використання спеціальних знань. Сформульовано й обґрунтовано пропозиції щодо доповнення чинного КПК України змінами, якими, зокрема, доцільно дозволити використовувати висновки спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо всіх видів кримінальних правопорушень та чітко встановити, що висновок експерта має вищу доказову силу порівняно з висновком спеціаліста;

удосконалено:

- наукові положення щодо генези інституту спеціаліста у кримінальному провадженні. Наголошено, що поточний період розвитку цього інституту пов'язаний із приведенням національного кримінального процесуального законодавства до стандартів Європейського Союзу. Показано, що вітчизняне законодавство в частині правового статусу спеціаліста загалом наближене до стандартів постсоціалістичних країн-членів ЄС;

- тактико-криміналістичні засади участі спеціаліста та використання його допомоги під час проведення окремих С(Р)Д. Запропоновано диференціювати спеціалістів на тих, участь яких у проведенні процесуальної дії є обов'язковою відповідно до вимог закону, «універсальних» для певного виду С(Р)Д спеціалістів та ситуативних спеціалістів, які залучаються залежно від специфіки кримінального правопорушення для виконання окремих завдань;

- тактичні й організаційні положення щодо участі спеціаліста в підготовці та призначенні судових експертиз. Наголошено, що спеціалісти можуть сприяти визначенню виду судової експертизи, часу її проведення, вибору конкретного експерта чи експертної установи, а також відібранню й підготовці матеріалів дослідження, формулюванню запитань, оцінці висновку експерта тощо;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо стану наукових досліджень проблем участі спеціаліста у кримінальному провадженні. Аргументовано, що протягом сучасного етапу

розвитку кримінального судочинства дослідники не проводили комплексних монографічних досліджень, які б сукупно та у взаємозв'язку опрацьовували кримінальні процесуальні й криміналістичні аспекти участі спеціаліста у кримінальному провадженні;

- наукові узагальнення щодо організації залучення окремих категорій спеціалістів до проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні. Продемонстровано, що найбільш ефективними на практиці є механізми залучення штатних співробітників правоохоронних органів та державних судово-експертних установ як спеціалістів.

Практичне значення одержаних результатів

полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджені та можуть бути використані в:

- науково-дослідній діяльності – під час проведення загальнотеоретичних і спеціалізованих галузевих досліджень, спрямованих на подальший розвиток науки кримінального процесу та криміналістики (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 20 листопада 2024 року);

- освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Кримінальний процес» (ОК21) і «Криміналістика» (ОК27) для спеціальності 081 Право (галузь знань 08 Право) (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 20 листопада 2024 року);

- практичній діяльності слідчих підрозділів (акт впровадження СУ ГУНП у Полтавській області від 20 серпня 2024 року) та експертних підрозділів (акт впровадження Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України від 29 серпня 2024 року).

Результати дослідження також можуть бути використані в *законотворчій діяльності* – під час розроблення змін до КПК України та відомчих нормативно-правових актів, що регламентують порядок участі спеціаліста у кримінальному провадженні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження підтверджена обширною емпіричною базою, яка включає аналіз 150 кримінальних проваджень і опитування 360 працівників правоохоронних органів. Для досягнення достовірних і логічно обґрунтованих висновків автор застосував комплексний набір наукових методів.

У роботі систематично використано загальнонаукові методи (діалектичний, логічний, порівняльно-правовий) та спеціальні методи дослідження (моделювання, системний аналіз, узагальнення практичного досвіду), що забезпечило високу наукову достовірність отриманих результатів.

Повнота викладу наукових положень у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові положення та висновки дослідження представлено в ряді публікацій у фахових юридичних виданнях, що підтверджує належну апробацію результатів дослідження в науковій спільноті. Опубліковані роботи відображають глибоке осмислення автором обраної тематики та практичну цінність його рекомендацій. Ключові положення й висновки дисертації були представлені на чотирьох всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: «Восьмі Таврійські юридичні наукові читання» (м. Київ – Львів – Торунь, 16–17 червня 2023 року); «European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice» (Влоцлавек, Республіка Польща, 2–3 серпня 2023 року); «Development trends in legal science and education of Ukraine in the context of European integration» (Ченстохова, Республіка Польща, 1–2 листопада 2023 року); «Теорія і практика використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні» (м. Дніпро, 30 травня 2024 року).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дисертація Кувшинова Олексія Дмитровича є оригінальною роботою, виконаною самостійно без будь-яких порушень принципів академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. *Незважаючи на актуальність і новизну дослідження, варто звернути увагу на окремі дискусійні моменти.*

1. У дисертації автор лише поверхово згадує потребу в нормативному регулюванні вимог до висновку спеціаліста. Було б доречним запропонувати чітку структуру цього документа, а також визначити критерії оцінки його доказової сили. Крім того, слід детальніше описати процедуру перевірки та підтвердження компетентності осіб, які готують такі висновки. Рекомендується внести до КПК України конкретні норми, що встановлюють відповідальність спеціалістів за надання недостовірних висновків, а також механізм їх оскарження.

2. У дисертаційному дослідженні проаналізовано досвід лише кількох країн. Розширення аналізу за рахунок вивчення практики європейських держав із більш розвиненими правовими стандартами залучення спеціалістів, таких як Німеччина чи Франція, могло б збагатити дослідження.

3. Питання запобігання конфлікту інтересів при залученні спеціалістів у роботі висвітлено недостатньо. У зв'язку з цим доцільно розробити чіткі рекомендації щодо обов'язкового декларування спеціалістами потенційного конфлікту інтересів перед початком виконання їхніх функцій у кримінальному провадженні.

Водночас зазначені зауваження та пропозиції мають на меті лише ініціювати наукову дискусію з автором і не применшують загальної позитивної оцінки дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Кувшинова Олексія Дмитровича на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» є завершеною науковою працею. Сформульовані в ній наукові результати вирізняються елементами новизни та мають як теоретичне, так і практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових

установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Автор роботи, Кувшинов Олександр Дмитрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент –

доктор юридичних наук, доцент,

декан факультету № 1

Донецького державного

університету внутрішніх справ

Ольга КОВАЛЬОВА

19.03.2025

Підпис Ковальнової Ольги Вікторівни засвідчую

Т.в.о. начальника відділу

документування службової діяльності

Наталя ХОЗЛУ